

VRAK I SVENSKA VATTEN

OCH ÖSTERSJÖNS SJUNKNA SKEPP

Titanic-kännaren Claes-Göran Wetterholm tar upp färgstarka och dramatiska förlisningar i sin bok *Vrak i svenska vatten*. Han har letat fram och forskat kring fängslande fartygsöden. I boken *Östersjöns sjunkna skepp* berättar författarna Johan Rönnbj och Jonathan Adams om hur svenska örlogsskepp och handelskepp utvecklats genom århundradena och hur de sjunkna vraken ser ut nere i djupen.

Författare:
Catharina
Ingelman-Sundberg

Claes-Göran
Wetterholm
Vrak i svenska
vatten
Rabén Prisma
Ca-pris 330 kr

Johan Rönnbj
Jonathan
Adams
Östersjöns
sjunkna skepp
Tidens förlag
Ca-pris 400 kr

I januari 1882 var hjulångaren Malmöhus klar för sin första provtur. Representanter för Oskarshamns Mekaniska verkstad och den blivande befälhavaren kapten Beurling såg med spänning fram emot att pröva det nya fartyget. De skulle ut på en liten provtur och tog därför bara den mindre av fartygets två livbåtar och brydde sig inte heller om att ta med livräddningsutrustningen. Även anhöriga hade fått lov att vara med på provturen och sammanlagt var det tjugofem personer ombord.

När Malmöhus lade ut från Oskarshamn var fartyget ännu inte helt färdigställt. I aktersalongen hade målarna ännu inte hunnit avsluta arbetet och, för att få färgen att torka, hade de inte stängt ventilerna helt. För säkerhets skull läste de dessutom dörren till salongen så att ingen skulle få komma åt de nymålade väggarna.

Uppe på däck var stämningen glad och förväntansfull och efter en lyckad tur mot Jungfrun, beslöt befälet att återvända till varvet. På hemresan passade man även på att testa fartygets egenskaper ordentligt. Nu kommande-rades back, stopp och full fart framåt.

När ordern om full fart framåt kom, stegrade sig plötsligt fartyget. I den stunden förstod alla att något måste ha gått fel.

En av männen sprang hastigt iväg mot aktersalongen, men fann dörren

låst. Han slog in dörren och tog sig fram till trappan som ledde till salongen. Till sin förskräckelse såg han att det var fullt med vatten i akterskeppet. Ingen hade märkt när vattnet rusat in genom ventilerna. Nu var det för sent, fartyget höll på att sjunka.

Åtta av dem som var med ombord hann lösgöra den lilla livbåten och radda sig i den, men för de övriga fanns ingen räddning. Malmöhus fortsatte framåt ännu en stund men sedan stegrade sig hjulångaren och försvann i en brusande vattenvirvel.

Skeppet Malmöhus som gick under på sin provresa återfanns redan i slutet på 1800-talet men efter ett dödsfall i samband med dykningarna efter det, glömdes skeppet bort och det kom att dröja ända till 1986 innan hon återfanns igen.

Om detta och andra dramatiska fartygsöden finns att läsa i Claes-Göran Wetterholms bok *Vrak i svenska vatten* (Rabén Prisma), som är en av de första böcker som skrivits om sjunkna skepp i Sverige.

Våra vatten gömmer några av världens främsta vrak och borde ha skildrats i bokform långt tidigare men, med undantag av regalskeppet Vasa, har de svenska vraken främst varit tillgängliga för ett fåtal dykare och marinarkeoologer. Nu har äntligen flera av dessa skepp och fartygsöden blivit tillgängliga för en stor allmänhet.

Titanic-kännaren Claes-Göran Wetterholm tar upp de färgstarka och dramatiska förlisningarna. Han berättar i sin bok om hur man nästan aldrig hör talas om de lyckliga skeppen. I stället dras vi till det märkvärdiga och fantasieggande.

I museiarkiv och andra gömmor har han letat fram ett tjugotal fängslande fartygsöden som han valt att forska närmare kring. Bland tiotusentals vrak i svenska vatten har han valt att skildra skepp som inte skrivits så mycket om tidigare.

Fakta ur arkiv och museigömmor har han kompletterat med information som han fått av personer som undersökt skeppen.

ETNOLOG

Claes-Göran Wetterholm är etnolog och låter mycket i sina berättelser bygga på intervjuer och skrivet material. Den äldsta sjöförklaring han studerat är skriven på svårläst gammalmodig svenska och handlar om ett skepp som gick under i slutet på 1600-talet.

Nödåret 1695 var ett spannmåls-
slas-

tat skepp på väg upp till den hungrande allmogen i Lövånger i Västerbotten. Det förläste i rykande storm. Skeppet gick på ett okänt grund vid Kallviken. Men trots stormvindar lyckades besättningen på ett hjältemodigt sätt bärga den dyrbara spannmålen.

Vraket hittades av en slump 1988 och bottenstockarna från den stormförlasta piteskutan ligger där än i dag.

Spannmålslaster är inte ovanligt att finna på vrak, penningaskatter däremot tillhör sällsyntheterna.

I Gävletrakten fick dykaren Sven-Olof Zackrisson i Sandviken en förfrågan om han läst om den stora Storsjöskatten. Nej, det hade han inte men frågan väckte hans nyfikenhet.

Efter att ha sökt i Riksarkivet, landsarkivet och länsstyrelsens arkiv i Gävle fick han ihop tillräckligt mycket ledtrådar för att börja söka. I arkiven hade han hittat en hel del dokument som berättade om hur skatten förlorats.

Fogden John Hindrichsson från Österfärnebo hade låtit räkna och förpacka 365 daler i kopparmynt som var sockenböndernas skatt till drottning Kristina.

Tre bönder hade fått förtroendet att forsla penningaskatten över Storsjön till Gävle för vidare transport till Stockholm.

Emellertid bar det sig inte bättre åt än att det blåste upp till storm. Båten slogs sönder mot en stenhäll och försvann med bönder, dalermynt och allt. Drottning Kristina var dock resonlig och två månader senare lät hon efterskänka skulden. Skatten fanns där någonstans i den dyga sjöbotten, men var?

Sven-Olof Zackrisson köpte dykarutrustning, en nio meter lång fiskebåt och ekoled och trodde att skatten var så gott som hittad. Men efter att ha sökt igenom hela sjön hade han fortfarande inte funnit någonting.

På ett underhållande sätt redogör Claes-Göran Wetterholm för Sven-Olof Zackrissons vedermödor, så typiska för den optimistiske dykaren på jakt efter den stora skatten.

Motigheter, oändliga söktimmar och 30 timmars videofilmande var förgäves, men den som letar efter skatter brukar för det mesta få utstå en del. Hur det gick ska inte avslöjas här, mer än att detta är en av många goda historier i Claes-Göran Wetterholms bok.

I *Vrak i svenska vatten* finns också berättelser om den dansk-lybska flottan, om hjulångare, bärgningar och ubåtar.

Våra vatten gömmer inte bara sjunkna skepp. Runt dem finns även spännande berättelser och märkliga människöden.

Författare:
Catharina
Ingelman-Sundberg